

AR GONGUR LEIÐIN

Bretskir hermenn á molanum í Havn. Aftanfyrri sæst havnarskristovan og vinstrumegin hana bygningurin hjá Skipafelagnum, sum hermenninir hertóku

flaggi vóru fíggindar, tí Danmark var hersett av Týsklandi 9. apríl.

16. september 1945 fór bretska hersetingin í Føroyum endaliga í søguna, meðan kunngerðin í BBC 25. apríl 1940 um at flagga við føroyskum flaggi fór í søguna samstundis, sum heimsbardagin fór í søguna.

Í mai mð. 1940 viðtók løgtingið eina fyribils stýrisskipanarlóg, sum skuldi galda, meðan kríggið var og Føroyar hersettar. Lógin varð góðkend av amtmanninum og hervaldinum. Á tingi atkvøddi Fólkaflokkurin ikki fyri lógini.

5 ár, 5 mánaðir og 3 dagar vóru Føroyar hersettar. Nakrir av hermonnunum búsettust í Føroyum, og teir fóru sjálvandi ikki avstað aftur av landinum. Eins og føroysk konufólk giftust við hermonnum, sum fluttu úr Føroyum. Summar gjørdust ungar einkjur.

Í stuttum kann greiðast frá, at Royal Marines vóru í Føroyum einar 2 mánaðir, tá ið eitt troppaskip, Ulster Prince, legði at landi í Tórshavnar havn við fleiri hundrad Lovat Scouts hermonnum. Tað segðist, at Royal Marines – úrvalsherlið – sum vóru í Føroyum, fóru til Norra, har bretar royndu at seta fólk á land og fáa fótin fastan við Ándalsnes ved Romsdals kyster og Namsos norðan fyri Trondheim. Men hetta miseydnaðist, og bretar tóku seg aftur. Tá lótu fleiri her-

menn av teimum, sum dvøldu tveir mánaðar í Føroyum, liv.

"Ved Guldbrands kyster han styrede i land..."

Í Havn og aðrastaðni – serliga vesturi í Vágum – øktist talið av hermonnum, so hvørt sum íbúðir – nissen huts – og annað neyðugt varð bygt og smíðað. Sum frá leið komu og fóru túsundtals herfólk við ymiskum heitum: Royal Marines, Lovat Scouts, Cameronians, South Staffordshire, Royal Artillery (RA), Royal Army Service Corps (RASC) og aðrir. Í Sjótleikarhúsinum í Havn, sum hervaldið ráddi yvir, var skemt og leikur. Úr Bretlandi komu entertainment fólk at leika sjónleik, eitt nú Shakespeare v.m.

Annar av omanfyri nevndu armeraðu trolarum, Lincoln City, lá á Vestaravág út fyri Rundingi. Hann varð bumbaður av týskum flúgvára. 8 av manningini lótu liv.

– Hesir trolararnir vórðu annars kallaðir "sáputrolarar," tí teir vórðu bygdur í Týsklandi til Onglands. Afturfyrri fekk Týskland sápu (Sunlight soap) úr Onglandi. Slíkt vørubýti, sum tey kallaðu clearing, helt uppat orsakað av bardaganum.

Skotið varð eftir flúgváranum bæði í Havn og á Skálafirði. Hann varð raktur og neyðlendi á vágni út fyri Gøtugjógv. Flogmanningin – 4 í tali – varð tikið av tí bretska hervaldinum og beind í fangalegu í Bretlandi. Tað varð kanska teirra bjarging, teir, sum tóku

lívið av 8 av manningini á Lincoln City.

Dagurin 13. apríl 1940, tá ið Føroyar vórðu hersettar, er mest sum farin í gloymskuna, men 25. apríl 1940, tá ið BBC kunngjörði, hvussu tey uttanveltaðu føroysku skipini skuldu flagga við føroyskum flaggi á stong og málað á skipssíðu – ein kunngerð, sum fór úr gildi sama dag, kríggið fór í søguna – gjørdist fleiri ár seinri flaggdagur Føroya.

Tað er lógið, at vit hava gloymt 2. juni 1919, tá okkara flagg á fyrsta sinni varð vundið á stong í Fámjin av einum av studentunum – Jens Oliver Lisberg – sum saman við nøkrum øðrum lesandi føroyingum í Keypmannahavn høvdu sett saman Merkið. Hann doyði árið eftir í 1920, og sama árið varð ungmannaflagið Merkið stovnað og Hans Andr. Djurhuus yrkti eisini sama árið okkara flaggsang Sjá, tú blánar sum loftið og tú rodnar sum blóð, men hitt hvíta er fossur....

Føroyar vórðu sum sagt hersettar 13. apríl 1940, og 25. apríl sama árið kunngjörði bretska stjórnin í BBC, at øll føroysk skip við føroyskum flaggi á stong og málað á skipssíðu vóru uttanveltað (neutral). Hendan kunngerðin fall burtur av sær sjálvum, tá ið kríggið helt uppat í 1945.

Dagurin 25. apríl 1940 skapti eina sanna politiska øsing. Politiið noyðdist at manna tinghúsið. Dagin eftir heittu tríggrir løgtingslimir á Føroya fólk: "... vit biðja allar borgarar at banna allar demonstratiónir ..."

Í apríl 1941 kravdi Fólkaflokkurin (stovnaður 1939) úrslitaleyst, at løgtingið skuldi flagga 25. apríl.

Í 1945, og Thorstein Petersen, tá løgtingsformaður, heitti úrslitaleyst á skúlastjórnina um at lata skúlabørnini í Havnar kommunu fáa frí 25. apríl. Tað varð ikki játt-

að.

Í 1948 fingur vit heimastýrslógina, og við henni varð okkara flagg, Merkið, ein juridiskur og politiskur veruleiki.

Í 1959 fingur vit eina løgtingslóg um okkara flagg, og nøkur ár seinni fyriseti landsstýrið við kunngerð, at 25. apríl var almennur flaggdagur.

Men dagurin 2. juni 1919, tá ið Merkið flaggaði fyrsu ferð í Føroyum – og Merkið varð og er framvegis goymt í kirkjuni í Fámjin – tann dagin tykjast vit at hava gloymt, og 2. juni gjørdist tessvegna ikki okkara flaggdagur. Hetta er harmiligt og óskiljandi.

Søguliga átti dagurin 2. juni – og eingin annar – at verið okkara flaggdagur.

Her umrøddu kunngerðin í BBC 25. apríl 1940 og løgtingslóg í 1959 um okkara flagg eru hendingar í okkara flaggsøgu, sum gjørdust livandi í 1919 og 1920 og lóggildað við heimastýrslógini í 1948.

Undirritaði hevur í fleiri ár skrivað lesarabrøv, kanska eina mest um almenn samfelagsviðurskifti í Føroyum. Í 36 ár var eg bókhaldari, fulltrúi og skrivstovustjóri – og loksins ráðgevari – á Føroya Gjaldstovu við beinleiðis referencu, tilvísing, til løgmann og aðrar landsstýrslimir. Eg fekk so við og við innblástur og vitan um heimastýrisskipanina á góðum embætismannastigi.

Føroya Gjaldstova – upprunaliga Færøernes Opbeørseleskontor – varð sett á stovn í 1939 við lóg sum danskur stovnur undir ríkisráðnum. Við løgtingslóg nr. 12 frá 28. mars 1949 yvirtók heimastýrið stovnin Føroya Gjaldstovu við fylgjandi málsøkjum:

- Roknskaparførslur viðvíkjandi landskassanum og millumrokning við ríkiskassan.

Bretskir hermenn uttan fyri Sjótleikarhúsið í Havn